

ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY

Institutio iura et iurisprudentiae

Zapsaný jako vědecká instituce v rejstříku obecně prospěšných společností vedeném
Městským soudem v Praze v oddíle O 358, IČ: 27200248

Studie

Ústavu práva a právní vědy

PF/upav/2006/01

Právní nález ve věci

Diplomatické výsady a imunity podle vídeňské úmluvy z r. 1961

Mgr. et Bc. Patrik Frk:
DIPLOMATICKÉ VÝSADY A IMUNITY PODLE VÍDEŇSKÉ ÚMLUVY Z R. 1961

1. Úvod

Mezi základní práva každého svrchovaného státu patří *ius legationis*, tedy právo k zřizování stálých diplomatických misí a přijímání diplomatických zástupců, stručněji řečeno – právo na diplomatické styky s jinými státy.¹ Jak uvádí Seidl-Hohenveldern, již *od nejstarších dob požívají osoby, které jsou svým státem vysílány do zahraničí k oficiálním jednáním s jinými státy, zvláštní ochrany a výsad.*² Pravidla diplomatických styků a diplomatické výsady a imunity diplomatických misí a diplomatů byly až do své kodifikace upraveny právem obyčejným³. Veškeré tyto teze se ostatně zrcadlí v preambuli v záhlaví specifikovaného dokumentu mezinárodního práva. Poměrně prozaickou odpověď na otázku po výrazném motivu, který vedl jednotlivé státy k vytvoření a dodržování pravidel diplomatického styku, dává Seidl-Hohenveldern, jež za takovýto motiv poměrně prozaicky označuje *skutečnost, že většina států vzájemně udržuje diplomatické styky, že tedy každý stát je vzhledem k tomu téměř každému státu zároveň státem vysílajícím i přijímajícím.*⁴

Pokud budeme níže hovořit zejména o výsadách a imunitách, lze za právní základ skutečnosti, že diplomatickým misím a členům personálu mise jsou přiznávány diplomatické výsady a imunity, uvést kombinace dvou teorií. Tou první je *teorie reprezentativní*, jejíž základní teze zní, že *diplomat je zástupcem suverénního státu a bylo by v rozporu se zásadou svrchované rovnosti podřídít orgán jednoho státu orgán druhého státu*. Druhou pak *teorie funkční*, jež hovoří o tom, že *výsady a imunity mají zajistit účinný výkon funkcí diplomatické mise*. Účelem výsad a imunit je tedy účinné a nerušené plnění funkce diplomatické mise a nikoliv prospěch jednotlivce; jak je ostatně deklarováno v preambuli Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích⁵ (dále jen Úmluva), která byla uzavřena v roce 1961. A právě citovaná Úmluva je výše naznačenou kodifikací, jež reguluje oblast diplomatických styků mezi státy.

2. Vybraná ustanovení Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích⁶

Úmluva byla sjednána dne 18. dubna 1961 ve Vídni⁷ a na základě svého článku 51 odstavce 1 vstoupila v platnost dne 25. dubna 1964⁸; ve stejný den vstoupila v platnost též pro tehdejší ČSSR⁹.

Před jednotlivé články Úmluvy je předsazena preambule, kde jsou formulovány některé obecné motivy, principy a ideje Úmluvy. Předně je zde potvrzeno, že lid všech zemí uznával z dávných dob postavení diplomatických zástupců. Strany Úmluvy (státy)¹⁰

¹ Potočný, M., Ondřej, J., s. 145, marg. Č.185.

² Seidl-Hohenveldern, I., s. 181, marg.č.1008.

³ Potočný, M., Ondřej, J., s. 145, marg. Č.185.

⁴ Seidl-Hohenveldern, I., s. 182, marg.č.1010.

⁵ Potočný, M., Ondřej, J., s. 148, marg.č.189.

⁶ Text Úmluvy citován dle Vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 157/1964 Sb., o Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích.

⁷ Prvním signatářem Úmluvy byla též Československá socialistická republika, vláda s Úmluvou vyslovila souhlas dne 7. 3. 1962 a Národní shromáždění dne 6. 3. 1963. Úmluva podléhá ratifikaci. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka Organizace spojených národů /Čl.49/.

⁸ Tato Úmluva vstoupí v platnost třicátého dne po datu uložení dvacáté druhé ratifikační listiny nebo listiny o přístupu u generálního tajemníka Organizace spojených národů /Čl.51 odst. 1/.

⁹ Je asi zbytečné podotýkat, že na základě tzv. recepční normy se Úmluva stala součástí českého právního řádu a Česká republika je tedy touto normou mezinárodního práva vázána.

¹⁰ Úmluva je otevřena k podpisu všem členským státům Organizace spojených národů nebo některé odborné organizace nebo účastníkům Statutu Mezinárodního soudního dvora, a jakémukoliv jinému státu, který bude

v preambuli deklarují, že mají na zřeteli cíle a zásady Charty Spojených národů týkající se svrchované rovnosti států, udržení mezinárodního míru a bezpečnosti a podpory přátelských vztahů mezi národy a projevují víru v to, že mezinárodní úmluva o diplomatických stycích, výsadách a imunitách přispěje k rozvoji přátelských vztahů mezi národy, bez ohledu na rozdílnosti v jejich ústavním a společenském zřízení.

Již výše jsme uvedli skutečnost, že účelem takových výsad a imunit není prospěch jednotlivce, nýbrž zajištění účinného výkonu funkcí diplomatických misí představujících státy. Poměrně důležité (přesto, že jen ve formě preambule) je konstatování, kterým smluvní strany Úmluvy potvrzují, že pravidla obyčejového mezinárodního práva budou i nadále řídit otázky, jež nejsou výslovně upraveny ustanoveními této Úmluvy.

K tomuto lze doplnit ustanovení článku 47 Úmluvy, jež obsahuje některé výkladové principy. Předně, při použití ustanovení této Úmluvy nebude přijímající stát činit rozdílu mezi jednotlivými státy /odst. 1/. Avšak za diskriminaci se nepovažuje: a) jestliže přijímající stát aplikuje některé z ustanovení této Úmluvy omezeně v důsledku omezené aplikace tohoto ustanovení vůči jeho misi ve vysílajícím státě; b) jestliže na základě zvyklosti nebo dohody si státy vzájemně poskytují příznivější zacházení než je požadováno ustanoveními této Úmluvy.

Pokud přistoupíme k jednotlivým článkům Úmluvy, pak v článku 1 Úmluvy /písm. a) až i)/ jsou definovány některé pojmy (výrazy), které se v Úmluvě vyskytují. Jedná se o definici *šéfa mise*¹¹, kterým je osoba pověřená vysílajícím státem, aby vykonávala povinnosti spojené s touto funkcí. *Členy mise* se rozumí šéf mise a členové personálu mise, *členy personálu mise* pak členové diplomatického personálu, administrativního a technického personálu, jakož i služebního personálu mise.

Pokud se v Úmluvě hovoří o *diplomatickém personálu*, tento se skládá pouze z těch členů personálu mise, kteří mají diplomatické hodnosti, *diplomatickým zástupcem* je šéf mise nebo člen diplomatického personálu mise. *Členy administrativního a technického personálu* jsou členové personálu mise, kteří jsou zaměstnání v administrativních nebo technických službách mise, *členem služebního personálu* je člen personálu mise, který je zaměstnán v domácích službách mise, poslední osobou, kterou Úmluva definuje je tzv. *soukromá služebná osoba*, již je osoba, která je zaměstnána v domácích službách člena mise a která není zaměstnancem vysílajícího státu.

Konečně pak jsou definovány také *místnosti mise*, kterými se rozumí budovy nebo části budov a pozemky k nim přilehlé, bez ohledu na vlastnictví, za předpokladu, že jsou používány pro účely mise, včetně rezidence šéfa mise. Tento poměrně vyčerpávající exkurz týkající se vymezení některých výrazů Úmluvy, lze považovat za opodstatněný vzhledem k tomu, že pokud budeme níže hovořit o výsadách a imunitách, pak právě shora uvedené subjekty (v případě místností mise objekty) jsou nositeli těchto.

Ve třetím článku Úmluvy jsou demonstrativně uvedeny některé ze základních funkcí diplomatických misí s konstatováním, že nic v této Úmluvě nebude vykládáno jako překážka pro výkon konzulárních funkcí ze strany diplomatické mise /odst. 2/. V těchto souvislostech lze též uvést, že všechna úřední jednání s přijímajícím státem, jimiž je mise pověřena státem vysílajícím, budou vedena s ministerstvem zahraničních věcí přijímajícího státu nebo jiným ministerstvem, o kterém může být dohoda, anebo jejich prostřednictvím /Čl. 41 odst. 2/.

vyzván Valným shromážděním Organizace spojených národů, aby se stal stranou Úmluvy, a to do 31. října 1961 u Spolkového ministerstva zahraničních věcí Rakouska a poté, do 31. března 1962 v sídle Organizace spojených národů v New Yorku /Čl. 48/. Úmluva je otevřena k přístupu kterémukoliv státu, jenž náleží do některé ze čtyř kategorií uvedených v článku 48. Listiny o přístupu budou uloženy u generálního tajemníka Organizace spojených národů /Čl. 50/.

¹¹ Citovaná literatura uvádí termín vedoucí mise, který je (s ohledem na recentní češtinu) pravděpodobně vhodnějším překladem než termín šéf, jež je asi doslovným překladem z textu Úmluvy, v této práci budeme promiskuitně používat termínů obou.

Čtvrtý článek řeší institut tzv. *agrémentu*, tj. předchozího souhlasu přijímacího státu s osobou, o níž vysílající stát uvažuje jako o vedoucím mise. Zajistit si tento předchozí souhlas je pro vysílající stát povinností (arg. vysílající stát se musí ujistit ...). Pokud přijímací stát *agrément* odmítne udělit, není povinen vysílajícímu státu důvody takového odmítnutí sdělit. Též články 5 až 19 Úmluvy upravují mj. některé otázky související s personálním obsazením diplomatické mise; a to nejen ohledně vedoucího mise, ale též členů diplomatického personálu jako takových. Avšak nejen to, je zde mj. též upraven institut nežádoucí osoby (*persona non grata*), resp. osoby nežádoucí /Čl. 9/. V článku 10 Úmluvy je taxativně vymezeno o jakých skutečnostech v souvislosti s diplomatickou misí má být uvědomeno ministerstvo zahraničních věcí (event. ministerstvo jiné) přijímacího státu.

Odevzdání pověřovacích listin (případně notifikace příjezdu) vedoucím mise je upraveno článkem 13 Úmluvy. V článku následujícím, čtrnáctém, jsou pak šéfové misí rozděleni do tří tříd, a to následujícím způsobem: a) velvyslanci nebo nunciové pověřeni u hlav států, a jiní šéfové misí rovnocenné hodnoty; b) vyslanci, ministři a internunciové, pověřeni u hlav států; c) *chargés d'affaires*, pověřeni u ministrů zahraničních věcí, přičemž s výjimkou pořadí a etikety se nebude činit žádné rozlišování mezi šéfy mise s ohledem na jejich zařazení do tříd. Podle článku 15 Úmluvy se o třídě, k níž budou náležet šéfové jejich misí dohodnou státy. Články následující se týkají převážně otázek související s etiketou, pořadím přijímání jednotlivých vedoucích misí *etc.*

Ohledně skončení funkce diplomatického zástupce uvádí článek 43 Úmluvy demonstrativně dva způsoby: a) sdělením vysílajícího státu přijímacímu státu, že funkce diplomatického zástupce skončila; b) dělením přijímacího státu vysílajícímu státu, že podle odstavce 2 článku 9 Úmluvy¹², odmítá uznávat diplomatického zástupce jako člena mise.

3. Články vztahující se k výsadám a imunitám

Před tím, než vstoupíme v jednotlivé články týkající se výsad a imunit, bude vhodné zmínit rozlišení samotných termínů výsada a imunita. Potočný s Ondřejem, konstatují, že rozdíl mezi výsadami a imunitami se obvykle spatřuje v tom, že *obsah výsad je pozitivní, to znamená, že diplomaté mají jistá oprávnění a výhody navíc, která jiní obyvatelé přijímacího státu nemají. Naopak obsah imunit je negativní, to znamená, že diplomati jsou vyňati z některých norem přijímacího státu, které jsou jinak platné pro všechny jeho obyvatele.*¹³

3.1 Výsady a imunity diplomatické mise

Jednou z prvních výsad, resp. právem mise a jejího šéfa je právo vyvěšovat vlajku a státní znak vysílajícího státu na místnostech mise¹⁴ a na jeho dopravních prostředcích /Čl.20/. S výsadami týkajícími se níže uvedené nedotknutelnosti místností mise do určité míry souvisí článek 21 Úmluvy, který stanoví přijímacímu státu povinnost buď usnadnit vysílajícímu státu získání místností potřebných pro misi na svém území, v souladu se svými zákony, anebo mu pomoci opatřit umístění mise jiným způsobem. Přijímací stát též (v případě nutnosti) pomůže misím opatřit vhodné ubytování pro jejich členy. Přijímací stát má také všemožně usnadnit výkon funkcí mise /Čl.25/.

Jednu se zásadních ustanovení týkajících se výsad a imunit diplomatické mise je to, které je vpraveno do článku 22 Úmluvy /odst.1/ stanovující, že místnosti mise jsou

¹² Jedná se o otázky spojené s možností přijímacího státu odmítnout uznat za člena mise osobu, jež byla označena jako *persona non grata* (v případě vedoucího mise anebo člena diplomatického personálu mise), resp. jako osoba nepřijatelná (v případě kteréhokoliv jiného člena personálu mise).

¹³ Potočný, M., Ondřej, J., s. 148, marg.č. 189.

¹⁴ Též na residenci šéfa mise.

nedotknutelné¹⁵, přičemž orgány přijímajícího státu do nich nesmí vstoupit, leda se svolením šéfa mise. Jak uvádí Potočný s Ondřejem¹⁶: *z hlediska nedotknutelnosti mise může složitá situace nastat při různých živelných pohromách, jako je např. požár; otázkou je, zda lze v těchto případech souhlas vedoucího mise se vstupem do místností předpokládat.* Jako příklad uvádějí požár velvyslanectví SSSR v Kanadě, kde členové mise odmítli vpustit hasiče do budovy velvyslanectví a budova byla zčásti zničena. Seidl-Hohenveldern¹⁷ pak dodává, že *v obyčejovém právu existovali dříve z tohoto zákazu výjimky, např. při přistižení při činu. Úmluva však již žádné výjimky nepřipouští.* Nedotknutelnost místností mise, jež je částečně označována jako exterritorialita, lze tedy chápat jako relativně absolutní. *Přesto budova mise patří nadále ke státnímu území přijímajícího státu, a ne snad státu vysílajícího*¹⁸.

Přijímající stát má navíc zvláštní povinnost učinit všechna vhodná opatření k ochraně místností mise před jakýmkoliv vniknutím nebo poškozením a k zabránění jakémukoliv rušení klidu mise nebo újmě na její důstojnosti /Čl. 22 odst. 2/¹⁹. Odstavec 3 článku 22 Úmluvy navíc částečně (sice v omezeném rozsahu) rozšiřuje nedotknutelnost místností mise o jejich zařízení a jiný majetek v nich a též o dopravní prostředky mise, když konstatuje, že tyto nemohou být předmětem prohlídky, rekvizice, zabavení nebo exekuce.

Dalším (neméně významným)²⁰ ustanovením je ustanovení článku 23 Úmluvy, kterým je vysílající stát a šéf mise osvobození od všech daní a dávek, celostátních, oblastních nebo místních, pokud jde o místnosti mise, jejichž jsou vlastníky nebo nájemci, ledaže se jedná o poplatky představující úplatu za služby skutečně prokázané /odst. 1/, přičemž vynětí ze shora uvedeného zdanění se nevztahuje na takové daně a dávky, jež mají být podle zákonů přijímajícího státu placeny osobami, vstupujícími do smluvního poměru s vysílajícím státem nebo šéfem mise /odst. 2/. Též poplatky a dávky vybírané misí v rámci výkonu jejích úředních povinností jsou vyňaty ze zdanění /Čl.28/.

Pod zvláštní (absolutní ochranou) jsou archívy a písemnosti mise, které jsou podle článku 24 Úmluvy nedotknutelné kdykoliv a kdekoliv se nalézají. Zajištění svobody pobytu a cestování (ze strany přijímajícího státu) všem členům mise na území přijímajícího státu je garantováno článkem 26 Úmluvy, avšak s výhradou zákonů a nařízení týkajících se oblastí, do nichž je přístup zakázán nebo upraven z důvodů státní bezpečnosti.

Přijímající stát nejen povolí, ale bude též chránit svobodné spojení mise ke všem oficiálním účelům. Při spojení s vládou i s ostatními misemi a konzuláty vysílajícího státu ať jsou kdekoliv, může mise použít všech vhodných sdělovacích prostředků (též diplomatických kurýrů či kódovaných nebo šifrovaných zpráv). Zříditi a používat radiostanici však může mise pouze se souhlasem přijímajícího státu /Čl.27 odst. 1/. Nedotknutelná je úřední korespondence²¹ mise /Čl. 27 odst. 2/. Diplomatičká pošta nesmí být otevřena ani zadržena /Čl. 27 odst. 3/.

Odstavce 4 až 7 článku citovaného v předchozím odstavci pak upravují některé další podrobnosti týkající se diplomatické pošty, resp. diplomatických kurýrů. Předně je to ustanovení, jež stanoví, že zásilky představující diplomatickou poštu musí být opatřeny zřetelným vnějším označením, že jde o diplomatickou poštu a mohou obsahovat pouze diplomatické písemnosti nebo předměty určené k úřednímu použití /Čl. 27 odst. 4/.

¹⁵ Jak bude uvedeno níže, též soukromé obydlí diplomatického zástupce požívá stejné nedotknutelnosti a stejné ochrany jako místnosti mise /Čl.30 odst.1/.

¹⁶ Potočný, M., Ondřej, J., s. 150, marg.č.189.

¹⁷ Seidl-Hohenveldern, I., s. 182, marg.č. 1017.

¹⁸ Tamtéž, s. 182, marg.č. 1016.

¹⁹ K tomuto např. vyjádření Mezinárodního soudního dvoru v případě diplomatického a konzulárního personálu v Tehránu z roku 1980, viz Potočný, M., Ondřej, J., s. 149, marg.č.189.

²⁰ Je otázkou, zda vůbec lze některá ustanovení Úmluvy označovat za tu více či méně významná.

²¹ Pod úřední korespondencí se rozumí veškerá korespondence mající vztah k misi a jejím funkcím /Čl.27 odst.2/.

Diplomatický kurýr²², který bude vybaven úředním dokumentem označujícím jeho postavení a počet zásilek představujících diplomatickou poštu, bude chráněn přijímajícím státem při výkonu svých funkcí. Požívá osobní nedotknutelnosti a nesmí být žádným způsobem zatčen ani zadržen /Čl. 27 odst. 5/. Tatož imunita je přiznána tzv. diplomatickým kurýrům *ad hoc*, jež jsou vysílající stát nebo mise oprávněny určovat, avšak pouze do okamžiku, kdy kurýr odevzdal na místo určení svěřenou mu diplomatickou poštu /Čl. 27 odst. 6/.

3.2 Výsady a imunity diplomatického zástupce

Následující ustanovení se týkají výsad a imunit spojených přímo s osobou diplomatického zástupce²³, když tato je v článku 29 Úmluvy označena jako nedotknutelná. Diplomatický zástupce nesmí být žádným způsobem zatčen nebo zadržen. Přijímající stát s ním bude jednat s náležitou úctou a učiní všechna vhodná opatření, aby zabránil každému útoku proti jeho osobě, svobodě nebo důstojnosti. Též soukromé obydlí diplomatického zástupce (jak již uvedeno výše) požívá stejné nedotknutelnosti a stejné ochrany jako místnosti mise /Čl. 30 odst. 1/. Stejně tak jeho písemnosti, korespondence a (s výjimkou ustanovení odstavce 3 článku 31) i jeho majetek požívají rovněž nedotknutelnosti /Čl. 30 odst. 2/.

Diplomatický zástupce je článkem 31 Úmluvy vyňat z trestní jurisdikce přijímajícího státu²⁴. Rovněž je vyňat z jeho jurisdikce civilní a správní²⁵ /odst. 1/ a nepodléhá exekučním opatřením, vyjma v případech uvedených pod písmeny a), b), a c) odstavce 1 tohoto článku²⁶ a jestliže exekuce může být provedena, aniž by byla porušena nedotknutelnost jeho osoby nebo jeho obydlí /odst. 3/, avšak nutno dodat, že vynětí diplomatického zástupce z jurisdikce přijímajícího státu neznamena jeho vynětí z jurisdikce státu vysílajícího /odst. 4/.

Vysílající stát je článkem 32 Úmluvy disponován možností zřít se vynětí z jurisdikce diplomatických zástupců a osob požívajících imunity podle článku 37 Úmluvy (k těmto osobám viz níže) /odst. 1/, avšak takovéto zřeknutí musí být obligatorně učiněno písemně (arg. musí být vždy ...) /odst. 2/. Řízení o vynětí z jurisdikce může zahájit též diplomatický zástupce nebo osoba požívající imunity podle článku 37 Úmluvy, ale v takovémto případě se nemůže dovolávat vynětí z jurisdikce v případech, kdy jde o vstřícné pohledávky přímo souvisící s hlavní žalobou /odst. 3/²⁷.

Z ustanovení o sociálním zabezpečení, jež mohou platit v přijímajícím státě, pokud jde o služby vykonávané pro vysílající stát, je diplomatický zástupce vyňat ustanovením článku 33 Úmluvy²⁸, a to s výhradou ustanovení odstavce 3 tohoto článku²⁹ /odst. 1/. Toto

²² Diplomatická pošta může být též svěřena kapitánu civilního letadla přistávajícího na dovoleném vstupním letišti, přičemž kapitán bude vybaven úředním dokumentem označujícím počet zásilek představujících diplomatickou poštu, avšak nebude považován za diplomatického kurýra. Mise může poslat jednoho ze svých členů, aby převzal přímo a volně diplomatickou poštu od kapitána letadla /Čl. 27 odst. 7/.

²³ Diplomatickým zástupcem je buď vedoucí mise nebo člen diplomatického personálu mise /Čl. 1 písm. e)/.

²⁴ Též není povinen vypovídat jako svědek /Čl. 31 odst. 2/.

²⁵ S výjimkou případů, že jde: a) o žalobu věcnou týkající se soukromé nemovitosti na území přijímajícího státu, ledaže ji vlastní v zastoupení vysílajícího státu pro účely mise; b) o žalobu týkající se dědictví, v němž je diplomatický zástupce vykonavatelem poslední vůle, správcem dědictví, dědicem nebo odkazovníkem jako soukromá osoba a nikoliv jako zmocněnec vysílajícího státu; c) o žalobu týkající se jakéhokoliv svobodného povolání nebo obchodní činnosti, jež diplomatický zástupce vykonává v přijímajícím státě vedle svých úředních funkcí /Čl. 31 odst. 1/.

²⁶ Text těchto článků viz předchozí poznámka.

²⁷ Lze dodat, že v případech zřeknutí se vynětí z jurisdikce ve věcech civilních nebo administrativních se nemá za to, že zahrnuje zřeknutí se imunity co do exekučního výkonu rozsudku, pro nějž je nutné zvláštní zřeknutí se /Čl. 32 odst. 4/.

²⁸ Ustanovení článku 33 Úmluvy se nedotýkají dvoustranných nebo mnohostranných ujednání o sociálním zabezpečení dříve sjednaných a nebrání sjednání takových ujednání v budoucnu /Čl. 33 odst. 5/.

²⁹ Tento článek zní: Diplomatický zástupce, jenž zaměstnává osoby, na něž se nevztahuje vynětí stanovené v odstavci 2 tohoto článku, je povinen plnit povinnosti uložené zaměstnavatelům ustanoveními o sociálním zabezpečení přijímajícího státu.

vynětí se rovněž vztahuje na soukromé služební osoby, zaměstnané výlučně diplomatickým zástupcem, za podmínky: a) že nejsou občany přijímajícího státu nebo v něm nejsou trvale usídlené; b) že jsou podrobeny ustanovením o sociálním zabezpečení, jež mohou platit ve vysílajícím státě nebo ve třetím státě /odst. 2/. Takováto vynětí však nebrání v dobrovolné účasti na sociálním zabezpečení přijímajícího státu, za předpokladu, že taková účast je tímto státem povolena /odst. 4/.

Nejen vysílající stát a šéf mise, ale též diplomatický zástupce³⁰ obecně je osvobozen od všech daní a dávek, osobních nebo věcných, celostátních, oblastních nebo místních, s výjimkou: a) nepřímých daní, jež bývají obvykle obsaženy v ceně zboží nebo služeb; b) daní a dávek ze soukromých nemovitostí na území přijímajícího státu, ledaže je vlastní v zastoupení vysílajícího státu pro účely mise; c) pozůstalostních, nástupnických nebo dědických poplatků vybíraných přijímajícím státem s výhradou ustanovení odstavce 4 článku 39³¹; d) daní a dávek ze soukromých příjmů, které mají svůj pramen na území přijímajícího státu, a kapitálových daní z investic vložených do obchodních podniků v přijímajícím státě; e) poplatků vybíraných jako úplata za zvláštní služby skutečně prokázané; f) registračních, soudních, hypotečních a kolkovacích poplatků v souvislosti s nemovitostmi, s výhradou ustanovení článku 23 Úmluvy /Čl. 34/.

Přijímající stát také podle článku 35 Úmluvy osvobodí diplomatické zástupce ode všech osobních služeb, ode všech veřejných služeb jakéhokoliv druhu a ode všech vojenských povinností takových, jako jsou povinnosti spojené s rekvizicemi, vojenskými příspěvky a ubytovací povinností. Článek 36 Úmluvy řeší vynětí ze všech celních dávek, daní poplatků souvisejících, a to tak, že přijímající stát v souladu se zákony a předpisy, jež může vydat, dovolí dovézt a poskytne vynětí ze všech celních dávek, daní a souvisejících s tím poplatků, jiných než poplatků za skladování, odvoz a podobné služby: a) u předmětů určených pro úřední potřebu mise; b) u předmětů určených k osobní potřebě diplomatického zástupce nebo členů jeho rodiny tvořících součást jeho domácnosti, čítajíc v to věci určené pro jeho zařízení /odst. 1/.

V této souvislosti nelze opomenout, že osobní zavazadlo diplomatického zástupce nepodléhá celní prohlídce, ledaže jsou vážné důvody k domněnce, že obsahuje předměty, které nepožívají osvobození uvedené v odstavci 1 naposledy citovaného článku nebo předměty, jejichž dovoz nebo vývoz je zakázán zákony, případně upraven karanténními předpisy přijímajícího státu /odst. 2/.³²

Závěrem této pasáže lze zmínit situaci, kdy diplomatický zástupce je občanem přijímajícího státu nebo v něm trvale sídlí. Takovýto diplomatický zástupce (kromě jiných výsad a imunit, jež mu mohou být poskytnuty přijímajícím státem) požívá pouze vynětí z jurisdikce a nedotknutelnost, pokud jde o oficiální činnost vykonávanou při plnění jeho funkcí /Čl. 38 odst. 1/.

Tímto se dostáváme od diplomatického zástupce ještě k dalším osobám, jež jsou nějakým způsobem svázány s diplomatickou misí (definice těchto osob viz v úvodu této kapitoly citované ustanovení Čl. 1 Úmluvy).

3.3 Výsady a imunity ostatních osob

Předně se jedná o členy rodiny diplomatického zástupce, jež tvoří součást jeho domácnosti. Tito požívají (za předpokladu, že nejsou občany přijímajícího státu) výsad a imunit uvedených v článcích 29 až 36 Úmluvy /Čl.37 odst. 1/. Dále pak o členy administrativního a technického personálu, spolu se členy jejich rodin, kteří tvoří součást

³⁰ Tedy též člen diplomatického personálu mise /Čl. 1 písm. e)/.

³¹ Zde jsou řešeny pozůstalostní, nástupnické a dědické poplatky v případech, kdy zemře člen mise anebo člen jeho rodiny (blíže viz níže).

³² Taková prohlídka bude provedena jen v přítomnosti diplomatického zástupce nebo jeho zmocněnce.

jejich domácnosti, kteří (opět za předpokladu, že nejsou občany přijímajícího státu, resp. v něm nejsou trvale usídleni) požívají výsad a imunit zmíněných v člancích 29 až 35 Úmluvy³³ a výsad zmíněných v článku 36 Úmluvy, odstavce 1, pokud jde o předměty dovážené v době jejich prvního zařízení /Čl. 37 odst. 2/.

Další skupinou osob jsou členové služebního personálu mise, kteří (jako v předchozím případě) nejsou občany přijímajícího státu nebo v něm trvale nesídlí. Ti pak požívají omezené imunity, a to pouze pokud jde o činnost vykonávanou v rámci jejich povinností a také jsou osvobozeni od daní a dávek z odměny, kterou dostávají z důvodu svého zaměstnání a požívají vynětí zmíněné v článku 33 Úmluvy /Čl. 37 odst. 3/. Co se týká soukromých služebních osob ve službách členů mise, ti (nejsou-li občany přijímajícího státu nebo nejsou-li v něm trvale usídleni) jsou osvobozeni od daní a dávek z odměny, kterou dostávají z důvodu svého zaměstnání. Avšak přijímající stát musí nad těmito osobami vykonávat svou jurisdikci tak, aby nedošlo k nevhodnému zasahování do výkonu funkcí mise /Čl. 37 odst. 4/.

Stejně jako u diplomatického zástupce, řeší Úmluva situaci, kdy někteří z ostatních členů personálu mise či soukromých služebních osob, jsou občany přijímajícího státu nebo v něm trvale sídlí. Tyto osoby podle článku 38 Úmluvy /odst. 2/ požívají výsad a imunit toliko v rozsahu, jež připustí přijímající stát. Avšak přijímající stát musí vykonávat nad těmito osobami svou jurisdikci tak, aby nedošlo k nevhodnému zasahování do výkonu funkcí mise.

3.4 Ostatní články vztahující se k výsadám a imunitám

Následující články řeší některé specifické situace a otázky týkající se výsad a imunit, zejména stanovení doby odkdy příslušná osoba výsadami a imunitami, jež jí Úmluva poskytuje, disponuje a kdy tyto ztrácí. Dále pak otázky týkající se třetích států, resp. některých zvláštních situací (přerušení diplomatických styků, odvolání mise apod.).

Co se týká okamžiku, od kterého příslušná osoba požívá výsad a imunit, tak článek 39 Úmluvy stanoví obecně, že každá osoba, která má nárok na výsady a imunity, bude jich požívat, jakmile vstoupí na území přijímajícího státu, aby nastoupila své místo, anebo, je-li už na jeho území, jakmile její jmenování bude notifikováno ministerstvu zahraničních věcí nebo jinému ministerstvu, o kterém může být dohoda /odst. 1/.

Pokud jde o skončení požívání výsad a imunit, lze uvést, že okamžikem skončení funkce osoby požívající výsad a imunit, skončí též tyto výsady a imunity, a to obvykle v okamžiku, kdy tato osoba opustí zemi, případně po uplynutí rozumné doby, ve které tak má učinit, avšak potvrzují až do této doby i v případě ozbrojeného konfliktu. Co je důležité, imunita trvá, pokud jde o činy, které tato osoba podnikla při výkonu svých funkcí jakožto člen mise /odst. 2/. V případě smrti člena mise, požívají členové jeho rodiny nadále výsad a imunit, k nimž jsou oprávněni, až do uplynutí rozumné doby, ve které mají opustit zemi /odst. 3/.

V případě, že zemře člen mise, který není občanem přijímajícího státu nebo v něm trvale nesídlí, anebo člen jeho rodiny, který tvoří součást jeho domácnosti, povolí přijímající stát odvezení movitého majetku zemřelého, avšak s výjimkou majetku, který byl získán v zemi a jehož vývoz byl zakázán v době úmrtí. Pozůstalostní, nástupnické a dědické poplatky nebudou vybírány z movitého majetku, který byl na území přijímajícího státu pouze v důsledku přítomnosti zemřelého tam jakožto člena mise, nebo jakožto příslušníka rodiny člena mise /odst. 4/.

Otázky týkající se výsad a imunit vztahující se ke třetím státům jsou upraveny v článku 40 Úmluvy. Tak třetí stát zajistí diplomatickému zástupci nedotknutelnost a takové

³³ S výjimkou, že vynětí z civilní a administrativní jurisdikce přijímajícího státu, zmíněné v odst. 1 článku 31 Úmluvy, se nebude vztahovat na činnost vykonávanou mimo rámec jejich povinností.

ostatní imunity, které potřebné k zajištění jeho průjezdu nebo návratu v případě, že tento projíždí územím nebo je na území třetího státu, který mu poskytl vízum³⁴, aby nastoupil nebo se vrátil na své místo, nebo se vrací do své země /odst. 1/.³⁵ Pokud nastanou okolnosti podobné těm specifikovaným v odstavci 1, třetí státy nebudou taktéž bránit členům administrativního a technického nebo služebního personálu mise a členům jejich rodin v průjezdu svým územím /odst. 2/.

Též úřední korespondenci a jiným úředním sdělením, procházejícím jejich územím, včetně kódovaných nebo šifrovaných sdělení, poskytnou třetí státy stejnou volnost a ochranu, jaká je jim poskytována přijímajícím státem. Stejně tak diplomatickým kurýrům, jimž byla udělena víza³⁶ a diplomatické poště v průjezdu bude ze strany třetího státu poskytnuta stejná nedotknutelnost a ochrana jakou je povinen poskytnout přijímající stát /odst. 3/. K otázkám povinností třetích států lze závěrem uvést, že veškeré dosud uvedené povinnosti třetích států se vztahují také na osoby uvedené v těchto odstavcích a na úřední sdělení a diplomatickou poštu, jejichž přítomnost na území třetího státu je způsobena vyšší mocí.

Některé ze speciálních situací rámcově specifikovaných v závěru úvodního odstavce této kapitoly jsou ošetřeny zejména článkem 44 a 45 Úmluvy. Přijímající stát tak musí i v případě ozbrojeného konfliktu poskytnout osobám požívajícím výsad a imunit, pokud nejsou příslušníky přijímajícího státu, a členům rodin těchto osob bez ohledu na jejich příslušnost, výhody umožňující jim odjet jak možno nejdříve. Zejména jim musí dát v případě potřeby k dispozici dopravní prostředky nutné pro jejich dopravu a dopravu jejich majetku /Čl. 44/.

Případy přerušování diplomatických styků mezi dvěma státy, resp. případy trvalého či dočasného odvolání diplomatické mise jsou řešeny článkem 45 Úmluvy, jež stanoví, že přijímající stát musí, i v případě ozbrojeného konfliktu respektovat a chránit místnosti mise spolu s jejím majetkem a archívy /písm. a)/. Stát vysílající pak může svěřit opatrování místností mise spolu s jejím majetkem a archívy třetímu státu, přijatelnému přijímajícímu státu /písm. b)/, Za stejných podmínek tak může učinit i v případě ochrany svých zájmů a zájmů svých příslušníků /písm. c)/. Naopak vysílající stát může podle článku 46 převzít dočasnou ochranu zájmů třetího státu a jeho příslušníků, který nemá zastoupení v přijímajícím státě, avšak pouze za předpokladu, že tak činí na žádost třetího státu a s předchozím souhlasem státu přijímajícího.

3.5 Některá ustanovení omezující výsady a imunity

Obecně lze uvést, že (s výhradou svých výsad a imunit) mají všechny osoby, požívající takových výsad a imunit, povinnost dbát zákonů a předpisů přijímajícího státu. Tyto osoby jsou rovněž povinny nevměšovat se do vnitřních záležitostí tohoto státu /Čl. 41 odst.1/. Za určité omezení výsad a imunit diplomatické mise lze označit skutečnost, že místností mise nesmí být používáno způsobem neslučitelným s funkcemi mise, jak jsou stanoveny touto Úmluvou nebo jinými pravidly obecného mezinárodního práva anebo zvláštními dohodami platnými mezi státem vysílajícím a přijímajícím /Čl. 41 odst. 3/. Další omezení se týká osoby diplomatického zástupce, jemuž je článkem 42 Úmluvy stanoven zákaz v přijímajícím státě provozovat pro osobní prospěch žádné zaměstnání nebo obchodní činnost.

4. Závěr

³⁴ V případě, že se vízum vyžaduje.

³⁵ Totéž platí pro členy jeho rodiny požívající výsad a imunit, kteří doprovázejí diplomatického zástupce nebo cestují odděleně za ním anebo se vrací do své země.

³⁶ Opět pouze v případě, že je jich zapotřebí.

Jak patrně z předchozího textu, nelze mít o významu shora traktované Úmluvy větších pochybností, a to nejen pro diplomatické vztahy mezi jednotlivými státy, tento význam lze rozšířit na vztahy mezinárodního společenství obecně. Vždyť od kvality vztahů jednotlivých států se odvíjí i kvalita vztahů v rámci mezinárodního společenství jako takového. Ostatně význam Úmluvy potvrzuje i Potočný a Ondřej³⁷ citací usnesení Mezinárodního soudního dvora z 15. 12. 1979 v případě Diplomatičeského a konzulárního personálu v Teheránu. Jedná se především o udržení dobrých vztahů mezi státy v dnešním vzájemně závislém světě. Soudní dvůr ve svém usnesení mj. uvedl: *ve vztazích mezi státy není podstatnějšího požadavku než nedotknutelnost diplomatů a velvyslanectví ... a tak v průběhu dějin národy všech vyznání a všech kultur dodržovaly vzájemné závazky k tomuto účelu. Zavedení diplomacie, se ukázalo jako podstatný nástroj účinné spolupráce v mezinárodním společenství, jenž dovoluje státům bez ohledu na rozdíly v jejich ústavních a společenských rádech dospět ke vzájemnému pochopení a řešit své různé mírovými prostředky.*

Sepsáno v Praze ve dnech 18. - 19. ledna 2006

Uvedená studie vznikla s přispěním grantu Ústavu práva a právní vědy.

Mgr. et Bc. Patrik Frk

Redakční výhrada:

Tato Studie neprošla jazykovou úpravou a konečnou gramatickou a stylistickou redakcí.

Autorská výhrada:

Uvedená Studie má povahu vědeckého literárního díla ve smyslu autorského zákona. Tuto Studii či její část nelze bez předchozího písemného souhlasu Ústavu práva a právní vědy a jejího autora jakkoliv reprodukovat, distribuovat či publikovat, případné citace této Studie s řádným uvedením pramene tím nejsou dotčeny.

**Ústav práva a právní vědy © 2006
Patrik Frk © 2006**

Použitá literatura a jiné prameny:

- ✓ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 157/1964 Sb., o Vídeňské úmluvě o diplomatických vztazích
- ✓ Seidl-Hohenveldern, I.: Mezinárodní právo veřejné. 1. vyd., reedice Praha: ASPI Publishing, 2001
- ✓ Potočný, M., Ondřej, J.: Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část. 3., doplněné a rozšířené vydání. Praha: C.H.Beck, 2002

³⁷ Potočný, M., Ondřej, J., s. 146, marg.č. 185.